מצגת אין כמו היישובים הכפריים

המקלחת המשותפת, עזרא צמרי, 2005

חלק ב: קיבוץ מרחביה ומרחביו

בית יוצר להשראה ולהשתקפות ביצירות אומנות

אבני מורשת

עריכה ועיצוב

זאב הררי

בחלק השני של "קיבוץ מרחביה ומרחביו", סוקרת המצגת מבחר נוסף מהיצירות ששאבו את השראתן מהחיים בקיבוץ בלב עמק יזרעאל. מסוף שנות 1940 ובעשורים הבאים הצטרפו לקיבוץ קבוצות ויחידים, עולים וילידי הארץ. הם, בני ובנות הקיבוץ שנשארו ואלו שעזבו, תרמו רבות לתרבות הקהילתית הענפה וליצירה הישראלית, באומנויות הפלסטיות, בכתיבה ספרותית, בשירה.

סידון רוטנברג,
בית התנועה,
1961
רישום

יצחק ניר, **שדות קיץ**, 2011, שמן על לוח עץ

דוד שקלובסקי,
שדרת הנשיקות

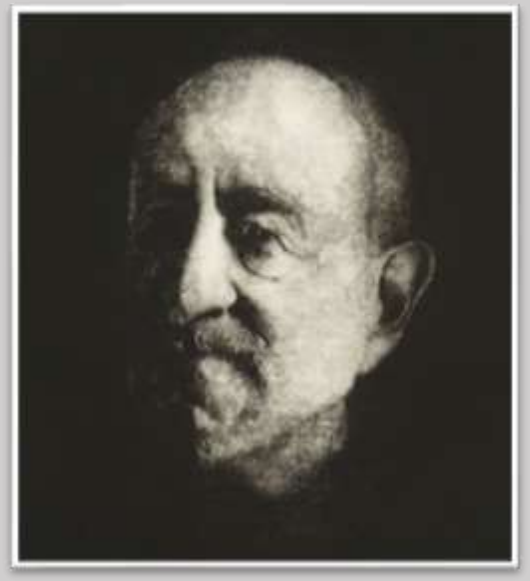

סידון רוטנברג,
דיוקן עצמי,
תחריט

מתוך ההקדמה לקטלוג התערוכה של היוצרים המקומיים באומנות החזותית, **"מרחב – מושג־קשר־הוויה"**, במלאות שמונים שנה לקיבוץ, 2010-2009

"מרחביה כמקום, כבית, שבו התקיימה התמודדות יצירתית לאורך השנים והתאפשרה היצירה האומנותית, בכל תקופה באופן שונה. משֵם הקיבוץ נגזר שם התערוכה ונבנתה משמעותה. האומן היוצר קושר קשר לזיכרונות מהמקום, למרחב הפנימי האישי, למרחב הציבורי, ההיסטורי, המשפחתי או הקהילתי.

התערוכה אפשרה מרחב חדש־ישן לדיון: האומנות בקיבוץ ומעבר לו – כפסיפס רב גוני של עשייה יוצרת עשירה בתכנים, נושאים, טכניקות ומגמות".

יצחק ניר, **ישעיהו ניר**, דמותו של חלוץ עובד אדמה, 2011, אקריליק על עץ, 70X42 ס"מ

אושרי ג'ייקוב שקלובסקי, **שילוב תרבויות**, בזלת מקומית, 25 טונות, העבודה נמשכה כשנה (1997) בשיטות אתניות ומוצבת בחצר הקואופרציה

"סיפורה של משפחת לבבי מעוגן באתוס הציוני", אומרת האומנית עידית לבבי גבאי, בשיחה מצולמת עם יניב שפירא ב־2011. "סבא וסבתא שלי היו ממייסדי קיבוץ מרחביה, אבא שלי הוא הבן הראשון של הקיבוץ, והסיפור האישי שלי כולו שלוב בתוך זה. כל אלה הם סוג של תובן בתוכי".

"חצר מרחביה בשבילי היא לידת העולם. שם נברא העולם היהודי החדש, ושם הייתה גם הבריאה הפרטית שלי. שם זה 'המפץ הגדול' מבחינתי. עלה בגורלי שהמקום הזה, שאני מוחתמת על ידו, הוא גם חלק מהסיפור קולקטיבי ...והסיפור הזה הוא גם מקור של שפע עצום. אומרים שאומן יוצר הוא זה הנפגש עם השפע שבתוכו. השפע שבתוכי שייך לקיבוץ מרחביה".

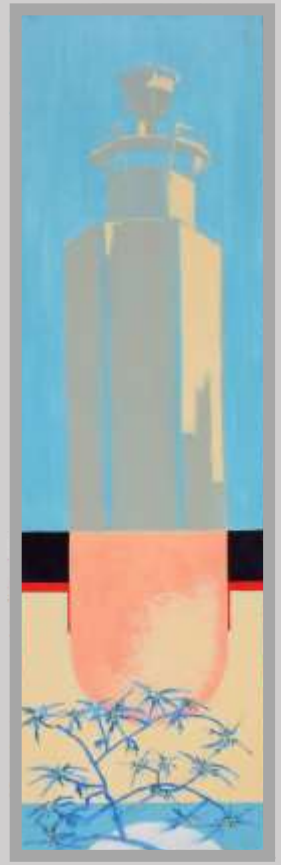

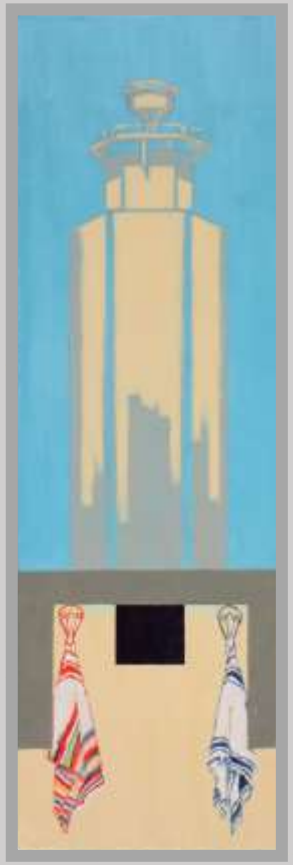

עידית לבבי גבאי,
יום אחד
(אסם 3#2#1#)
2010, שמן על בד, טריפטיכון,
30X100 ס"מ
כל אחד

צילם דוד שקלובסקי

ליד "הבית הגדול", מחוץ לחצר ההיסטורית, נבנה ב־1952 אסם התבואות המתומן שתיכנן חבר מרחביה שמחה פארן (פרוינד). אייקון תמיר זה מקבל ביצירתה של עידית לבבי גבאי מֵמד נישא ורוחני על רקע שמי התכלת. המושג 'יום אחד' ביהדות מתפרש לעיתים ביחידת זמן של תקופה – תקופות ארוכות יותר.

מוטיב המגבות התלויות על קולבים בסדר מופתי ושוויוני מופיע רבות ביצירותיה של עידית לבבי גבאי, ילידת 1953.

עידית לבבי גבאי, למדה, לימדה וריכזה את מסלול האומנות ולימודי היצירה במשך שנים רבות במכון לאמנות במכללת אורנים. כמו כן ניהלה את הגלריה במכון והייתה ממייסדות ועורכת עמיתה של 'קו נטוי' – כתב־עת לספרות ולאומנות של המכללה. היא השתתפה בתערוכות רבות, אישיות וקבוצתיות, אצרה ויזמה תערוכות ופרויקטים רבים.

שורת המגבות מבטאת את זיכרונותיה ונקודת מבטה על החינוך המשותף שחוותה בימי ילדותה ובהתבגרותה.

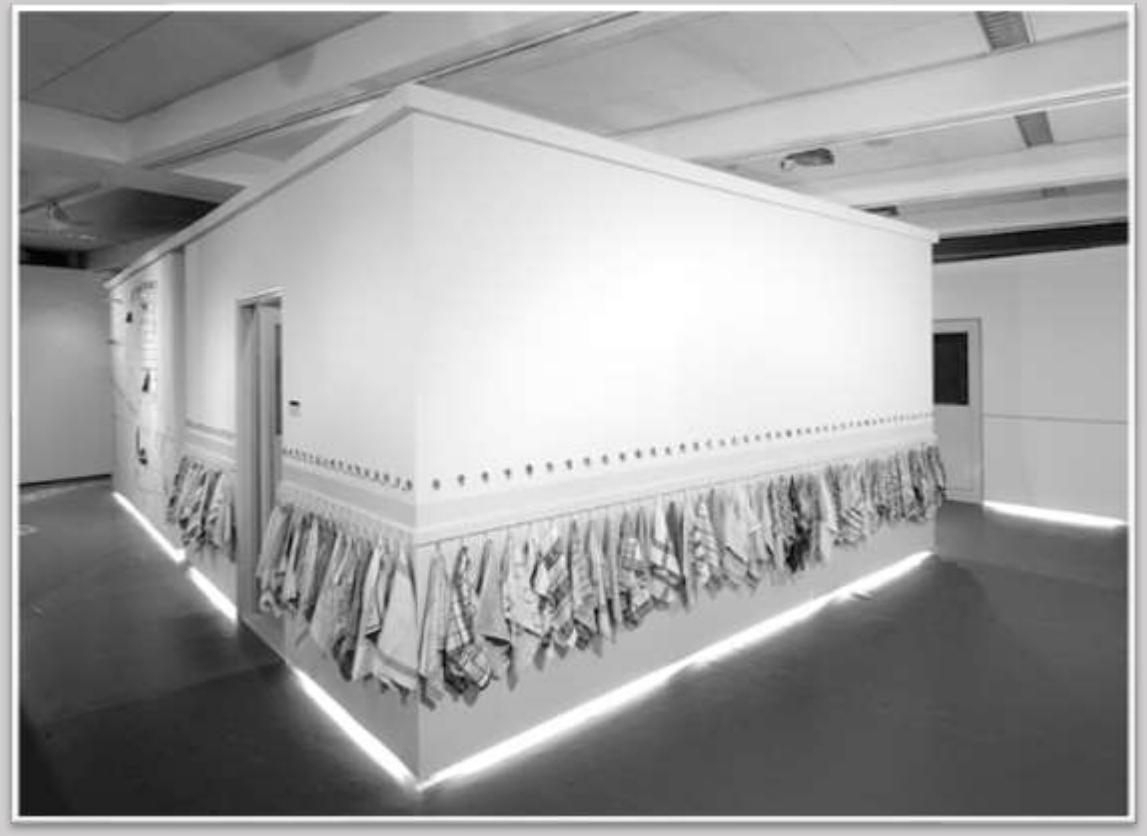

עידית לבבי גבאי,
"חדר הפוך", מיצב,
2005,
מבט בתערוכה
'לינה משותפת', קבוצה
וקיבוץ בתודעה
הישראלית.
ביתן הלנה רובינשטיין,
תל אביב

עידית לבבי גבאי,
"נדוניה"
2009,
מבט בתערוכה 'חדר האוכל כמשל', ק. יפעת

עידית לבבי גבאי

"האומנית עידית לבבי גבאי עוסקת באופן מקורי וביקורתי גם יחד בחוויית הקיבוץ כסמל וכמשל לקולקטיביות הציונית ולאופן שבו זו נוגעת באספקטים אישיים ואף טראומטיים. גוף יצירתה האיכותי והעשיר מתמקד בעיקר ביצירות בתחום המֵיצב והציור, ועוסק בוויזואליה הקיבוצית, הן בחלקים הפשוטים והיפים ביותר שלה והן באלו הקשים שנותרו שנים רבות מתחת לפני השטח. על אף היותם קשורים להוויית הקיבוץ שבו גדלה ולחוויות אוטוביוגרפיות, העיסוק שלה בנושאים אלו נוגע במאפיינים רבים של המציאות הסוציו־פוליטית הישראלית בכללותה. עידית לבבי גבאי היא גם אשת חינוך פעילה מאוד בתחום הוראת האמנות, אשר לימדה שנים רבות במכון לאומנות באורנים בו חינכה וליוותה אומנים ואומניות רבות."

מנימוקי ועדת פרס מפעל חיים – 2021
שהוענק לה מטעם משרד התרבות והספורט

ביסא מלך בחצר מרחביה,
שמן על בד,
95x85 ס"מ,
2010,

"הצבע שהוא לא פעם הגירוי ההתחלתי והסופי זה צבע שמן סופרלק וניל 24. בבתי הילדים צבעו את הקירות בצבע הזה. כשהוא מתייבש יש לו קרום כמו הקרומים של החלב שלא אהבתי לשתות בילדותי. אפשר לראות שכמעט כל ציור שלי מתחיל מהצבע הזה, ועליו מתפתחת כל הדרמה".

בקטע הסיום בספרו "צל בתוך המים" חווה בן הקיבוץ, שחר קדמון, את המגדל המתומן, שעבורו הוא חברו האהוב והיקר, מתבונן בשמונה צלעות הבטון העירום, ויודע את תמצית הווייתו:

"מאוחר בלילה, לאחר ההלוויה, אנחנו עולים לראש מגדל התבואות. רוב הזמן עומד מגדל התבואות ריק ונעול. לעתים מושכר לקבלן חקלאות חיצוני. ואף על פי כן, עבורי הוא חבר. חבר אהוב ויקר. אני מבקר ואמשיך לבקרו כל עוד שנינו כאן. אוהב להתבונן בשמונה צלעות הבטון העירום שלו, המתחברות זו לזו ועולות לשמים, חש את החלל הריק שבתוכו, יודע את תמצית הווייתו. אנחנו אוחזים בשלבי הסולם ומטפסים מעלה. עוברים דרך האבק הרב, קורי העכביש וגללי היונים שהצטברו ומילאו את החלל כאילו כל המגדל נבנה רק עבורם.

"לבסוף אנחנו מגיעים לראש המגדל ויוצאים מבעד הפתח הצר אל השמים. כמה שנים לא הייתי פה, יעלי אומרת. קולה החרישי נפרד מאתנו מיד לאחר שיצא, נישא ברוח אל עבר בתי הקיבוץ, חומק דרכם, מתגלגל אל השדות. אנחנו נושמים את האוויר הצח, צופים באורות היישובים שמסביבנו."

צילום: ירון אלחדיף

מגדל התבואות הניצב בשולי החצר הגדולה במרחביה

המיצב הייתם כחולמים, 2005
עץ, קערות זכוכית, עלים,
תאורה ממוחשבת,
8X4.30X1.20 מ'

רונית אגסי, ילידת מרחביה, 1949, למדה אומנות והוראתה באורנים, ותרפיה באומנות באוניברסיטת חיפה. בהמשך שהתה במלגות יצירה באוניברסיטאות בחו"ל. ערכה תערוכות יחיד בגלריות ובמוזיאונים נחשבים בארץ ובעולם, וכן השתתפה ביותר מ־20 תערוכות קבוצתיות. לזכותה ולהוקרתה מספר פרסים מכובדים מאוד.

המיצב שיצרה רונית אגסי, מדמה את שולחן האוכל הקבוצתי לצלע אופקית המשלימה למבנה מוצלב של קתדרלה, ומרמזת על המשמעות "הדתית" שהניעה את מסדר היושבים לאורכה. כלי האוכל הם קערות שקופות, ערוכות בזוגות, מלאות במים כשפני חברי הקיבוץ הנוכחים ב"טקס" הקבוצתי צפים על־פני המים, כשהם רשומים־מחוררים במחט עמלנית בתוך עלים ירוקים. דיוקני הנוכחים האנונימיים לקוחים מארכיון הקיבוץ. לגישתה של היוצרת, כניעותם הדוממת של הניצבים בארוחה הטקסית כלפי עליונותה של פרדיגמת הפונקציונליות, חושפת את תבוסת האינטימיות מול תפוקת "הגוף הקיבוצי". שורה של חירורי נופי ילדות חקלאיים־כפריים, מעוררת רגישות לטבע ולנוף בנקודת מפלט מן הפסקנות התפקודית של המערכת. הנוף הקיבוצי מנחם בעידון של המקום.

רונית אגסי, במיצב "גשם של כוכבים", שהכינה לתצוגה במוזיאון ישראל, בשנת 2012, היא חוזרת לנקודת המבט שלה כילדה בקיבוץ המוטרדת מסיוטי הלילה בבית הילדים. 11 מטריות שחורות, כמספר ילדי קבוצת הגיל שלה, ומטרייה אחת לבנה, המייצגות שמי לילה וירח, מסוככות על שתי מיטות ברזל שמתחת לאחת מהן שלולית. הלינה המשותפת הוצגה בעבודותיה של רונית כמוטיב חוזר, חווייתי ומאיים, המלווה בדימויים פנטסטיים, שמקורם מזיכרונות הילדות.

מטריות מחוררות במחט, ברזל ומראות,
2012

במטריות השחורות מחוררים דימויים של ילדים והורים, שאפשר להבחין בהם כשאור חודר בעדם, והם משתקפים משתי מראות. כך התקבל גשם רך של נצנוצי כוכבים על מיטת הילד.

צילום: אלדו בן עמי, 1965

מיטות הברזל בבית הילדים בקיבוץ

מתוך המיצב "גשם של כוכבים"

מיכל בת אדם, ילידת 1945, נשלחה לקיבוץ מרחביה בגיל שבע בגלל מחלתה של אימה.
"ניגנתי בכינור והתכוונתי להיות מוסיקאית. אבל החיים התגלגלו אחרת והגעתי ללמוד משחק בבית צבי. משם, דרך המשחק בתיאטרון ובקולנוע ובהמלצתו של בן זוגי הבמאי משה מזרחי, ביימתי את סרטי הראשון 'רגעים'. שני הסרטים הבאים, 'על חבל דק' ו'בן לוקח בת', ומאוחר יותר גם 'איה – אוטוביוגרפיה דמיונית', היו הד חזק של השנים בהן חייתי בקיבוץ."

בדרכה בשדה הקולנוע היא שיחקה, כתבה וביימה. בשנת 2013 זכתה בפרס על מפעל חיים בפסטיבל הנשים ברחובות. בשנת 2019 – פרס אופיר למפעל חיים, וב־2021 הפכה לכלת פרס ישראל לקולנוע.

"**על חבל דק** מסופר דרך עיניה של הילדה שהייתי. שנשלחת לקיבוץ כ'ילדת חוץ'. שחיה חיים כפולים.
מצד אחד היא מעורה בין הילדים ויכולה לחוות את הילדות בלי צל המחלה של אימה ומצד שני היא נושאת בתוכה געגועים, חרדה ודאגה לאימא ולאבא שנמצאים במקום אחר."

ברזה לסרט "על חבל דק", תסריט ובימוי: מיכל בת אדם

ג.י.א. הפקות סרטים

בן לוקח בת – מספר על זוג רופאים שנוסעים לטפל בילדי פליטים בקצה אחר של העולם ושולחים את בתם איה לקיבוץ, לתקופה של שנה כילדת חוץ. גם כאן מוצאת איה את מקומה בחברת הילדים, אבל היעדרותם הארוכה של הוריה וחוסר האפשרות להשיח את ליבה בפני מישהו מעוררים בתוכה כמיהה גדולה לאהבה. איה מתאהבת בגיורא מביתה יותר גבוהה שמחזיר לה אהבה, אבל לא נשאר נאמן לה. גם אהבתה לצביקה החייל – גם הוא גדל בקיבוץ כילד חוץ – מתנפצת כשצביקה עושה לאיה הכרות עם החבֵרה החדשה שלו.

"הסרט הוא על האהבות הראשונות של הילדים עם השמחה ועם המצוקות וחוסר ההבנה והרגישות של המבוגרים. בסרט הזה אני מספרת את הזיכרונות שלי מהתקופה הסוערת והסודית הזאת שמילאה אצלי את מקום ההורים."

צילום: מיכל היימן-ברק, הפקה: ג.י.א.

כרזה, "בן לוקח בת", במאית: מיכל בת אדם,

פרסום דחף

"**איה אוטוביוגרפיה דמיונית** – בסרט הזה אני משחקת במאית שעושה סרט על ילדותה ונעוריה. מופיעים בו הורים וילדה 'שחקנים' והורים וילדה 'אמיתיים', מה שמאפשר לי להסתכל על הדרך בה אנחנו בוחרים לזכור את מה שהיה.
הילדה גדלה להיות נערה והכמיהה שלה לאהבה באה לביטוי ברומן שיש לה עם בן הקיבוץ חגי. הפעם אני שוזרת זיכרונות, חלומות ודמיונות לכדי אמת אחת שהיא האוטוביוגרפיה האמיתית שלי."

כרזה, "איה – אוטוביוגרפיה דמיונית", תסריט, בימוי ומשחק: מיכל בת אדם

ציורים אלה של רזיה מרחב, ילידת 1957, נעשו באקריליק, בדיו, בלפה ובקולאז' על לוחות דיקט. הוצגו בתערוכה קבוצתית ב"המִגדל" בתל אביב לציון 80 שנה לתנועה הקיבוצית, תחת הכותרת "היער של כיפה אדומה".

"בסדרת עבודות זו הבאתי לביטוי את הקשר האישי שלי למקום, מילדות ועד בגרות; לסמלים הנטועים בו ולכן גם בי, ולהוויה של יופי עשיר ופתוח, מלא בסכנות, חוויות אמביוולנטיות ורגשות סותרים."

נוף עם ענף פורח,
1991,
35x21 ס"מ

נוף עם עציץ, 1991
14x14 ס"מ

דמות בנוף, 1991
14x14 ס"מ

רזיה מרחב היא בוגרת בית הספר הגבוה לאומנות בקלישר, תל אביב, מוסמכת בהוראת אומנות ממכללת אורנים, ובוגרת תולדות האומנות באוניברסיטת תל אביב.
במשך שנים רבות לימדה במגמה לאומנות בתיכון. היא מנחה קבוצות, יוצרת אירועים וסדנאות של ציור ביוגרפי, ומציירת בקיבוץ מרחביה. לאורך השנים הציגה בתערוכות יחיד וקבוצתיות.

מתוך הסדרה
היער של כיפה אדומה

אמא נוף ילדות,
1991,
25x17.5 ס"מ

משמאל:
נוף עם תרנגול,
1991,
20x18 ס"מ

שדרת הברושים, שניטעה ב־1915, נמשכת מהחצר ההיסטורית מזרחה לוואדי שבין הקיבוץ למושב השכן, כיום "טיילת המרחביות".

מאז שצמחה הייתה השדרה אייקון נופי מוחשי, שסיפק מרחב רומנטי לזוגות נאהבים, וחוויה לאורחים ולמטיילים ביישוב. מכאן שמה, "שדרת הנשיקות". היא הייתה השראה לצלמים, למשוררים, וכרכו אותה בערגה בסיפורים.

צילום: ארכיון מרחביה

והיא השדרה/יעל קדמון/2011

והיא השׂדֵרה, מעל בולם, מעל הזמן,
עומדת לה זקופה, חזקה,
רואה כל, ויודעת מי אנחנו.

ואני מדמיינת לי את ההורים שלנו,
הולכים בה לעֵת ליל,
והם אוהבים לה את שְׁמה –
"שׂדֵרת הנשיקוֹת"!

צילום: יחזקאל שטוייר

זוג צעיר ב"שדרת הנשיקות", שנות 1940

סידון רוטנברג (1937–2018), יליד הקיבוץ, אומן ודפס־אומן בטכניקת התחריט, מעמודי התווך של סדנת ההדפס בחוצות היוצר בירושלים, למד ציור אצל מרסל ינקו בסמינר אורנים, במכון אבני, וגם באקול דה בוזאר בפריז. סידון רוטנברג ניהל בעבודותיו דיאלוג רעיוני ומדיומלי עם התרבות המערבית ומורשתה. הציג תערוכות יחיד רבות והשתתף בתערוכות קבוצתיות. רישומיו ב"ספר מרחביה", עדינים וצנועים כמוהו.

סידון רוטנברג,
המצב האנושי

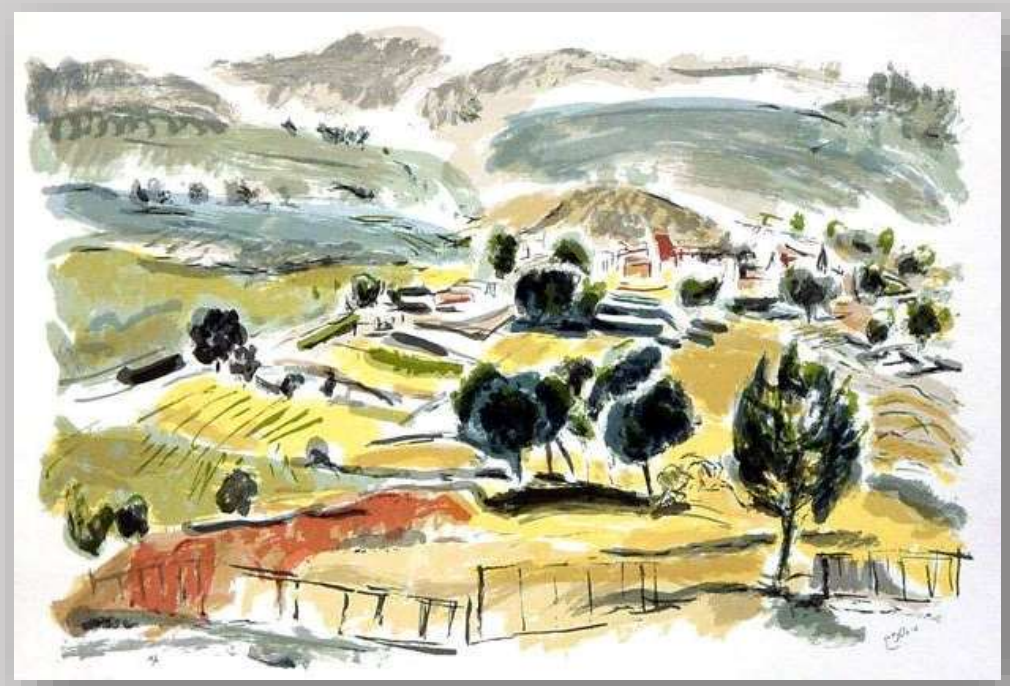

מימין:
נוף מקומי

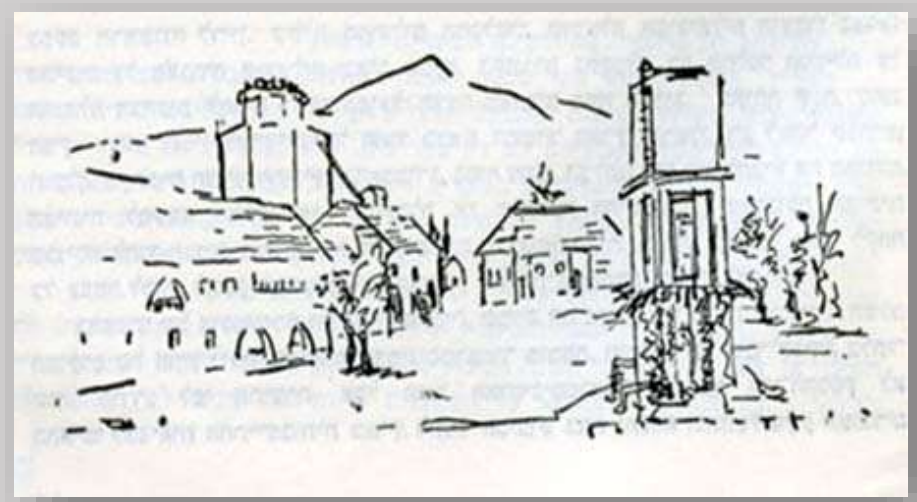

סידון רוטנברג,
החצר הגדולה, 1961,
רישום מתוך "ספר מרחביה"

למה בחרה בפיסול?
בראיון לרגל זכייתה בפרס רפפורט לאומן בביר – 2020, אמרה דרורה דומיני:
"אהבתי את העניין הפיזי, את הגילויים הטכנולוגיים, את הקשר לחומר, אהבתי שבשמסתבלים על תמונה או על פסל, עומדים מאחורי זה עולמות שלמים".

דרורה דומיני יליד מרחביה, 1950, מהנשים הבודדות בקרב פסלי ישראל ("הפסלת העבריה", בפי חוקר האומנות גדעון עפרת), מרצה בכירה לפיסול בבצלאל שנים רבות. במרחביה זוכרים את דרורה מנגנת בקלרינט ומשחקת בנבחרת הנשים בכדורעף, בליגה הלאומית.
למדה באקדמיות לאומנות בבריטניה ובארצות הברית. זכתה בפרסים רבים, ביניהם מפעל חיים מטעם משרד החינוך (2018), פרס דיזנגוף לאומנות פלסטית (2001), פרס היצירה, קרן תרבות אמריקה־ישראל (1987) ועוד. לצד יצירותיה כפסלת בטכניקה מעורבת, עסקה בפיסול חוץ, אנדרטאות, צילום ורישום. הוציאה ספרי אומנות, ערכה תערוכות יחיד והשתתפה בתערוכות קבוצתיות רבות בגלריות ובמוזיאונים מרכזיים בארץ וגם בחו"ל.

דרורה דומיני,
מגדל וצמה,
1994
צילום קולאז'

דרורה דומיני,
אבות אבותינו,
1998,
חומרים שונים

למעלה משמאל:
דרורה דומיני,
לוח על חצובה,
1993,
עץ צבוע אלומיניום
מראות

דרורה דומיני,
אתר בנייה,
1980,
חֵמָר

דרורה דומיני,
כדורעף,
2011,
רישום על נייר

"בית צבי", תוכנן על ידי האדריכל יעקב פינקרפלד, והוקם בשנת 1952, לזכרו של צבי ורדי, חבר הקיבוץ, איש חינוך, הגות ורוח. הבניין שימש תחילה כ'מכון אזורי לידיעת המולדת' ואכלס ביתות לימוד בתחומים שונים. בהמשך – ספרייה ומרכז לקליטת עולים ומכינה קדם צבאית.

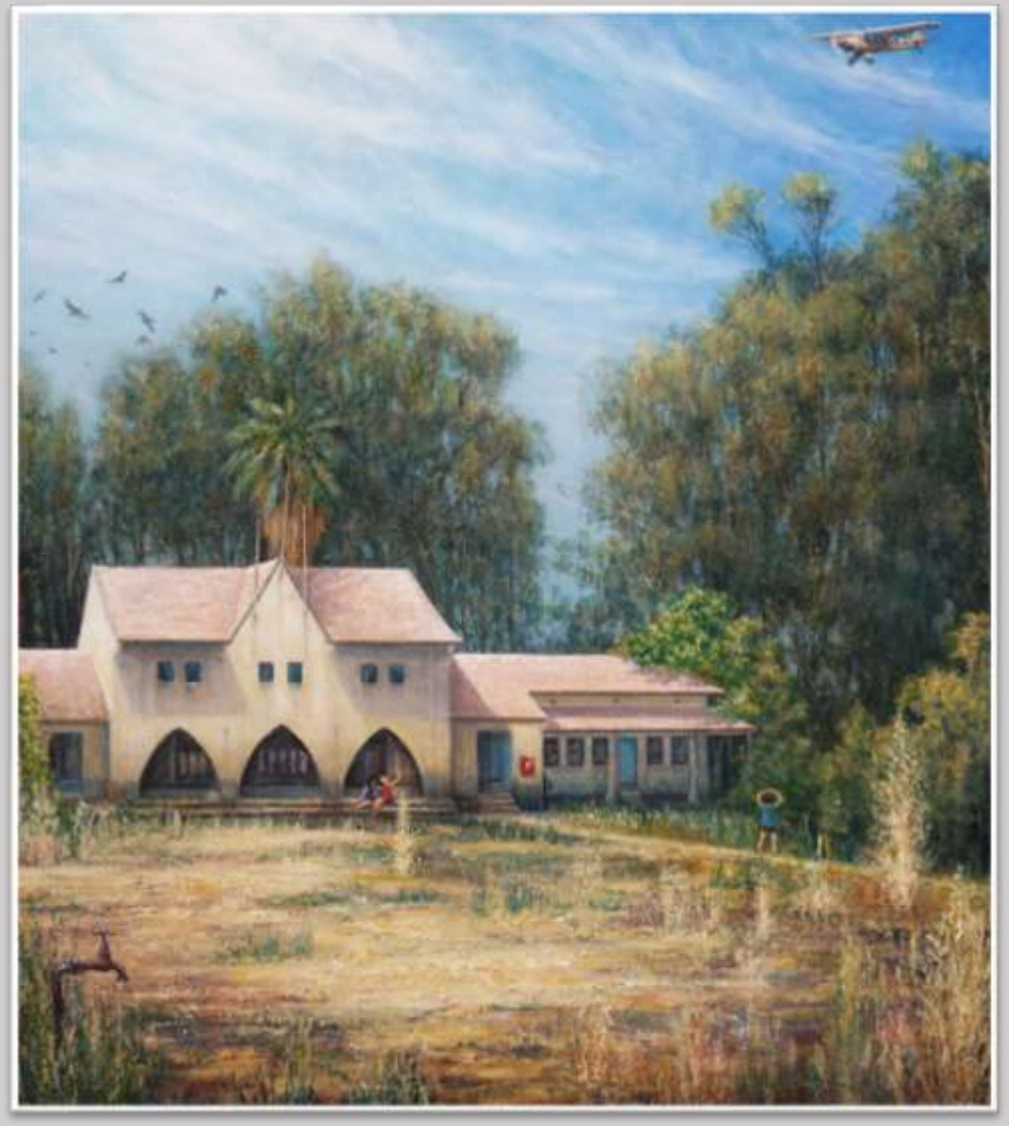

יצחק ניר,
זיכרונות מבית צבי
2022,
אקריליק על בד,
85x75 ס"מ,

"כל שנות הילדות והנעורים ציירתי תמונות מהווי הקיבוץ לצד ציורי אווירונים.
עם כל חלומות הטיס תמיד הייתי גם בוועדת קישוט", אמר יצחק ניר, יליד 1943.
בהיותו תלמיד נשלח ללמוד רישום אצל מרסל ינקו ב'אורנים'. התחיל בציורי גואש מהירים, עבר לצבעי שמן, אקריליק ואקוורל על ניירות קטנים. הוא עשה הפסקה לטובת פרק טיס משמעותי, בחיל האוויר, ובגיל 35 חזר לצייר. למד אצל ציירים קלאסיים, והציג בתערוכות על בדים גדולי מידות.

"הוא צייר פיגורטיבי ריאליסטי, השולט בכל רזי הטכניקה. הפרספקטיבה כגורם דומיננטי בעבודתו מושפעת מ'מבט הציפור'. בציוריו בולט האיזון בין הצבע לקומפוזיציה, חוסר שקט וכמיהה אל הנסתר", כתב דן לבני שהיה גם מורהו.

בית יערי

ארכיון מרחביה

אנדה ומאיר יערי, מראשוני הקיבוץ, שעל שמם נקרא הבית

עיצוב וצילום: זאב הררי

מיקי טרופר [קיבוץ נחשון],
בית יערי, 2004
פיסול בעץ אורן גולמי מגולף,
בהתאמה למאפייני פנים מבנה האבן

התצוגה האומנותית ב"בית יערי", השוכן בבית אבן שנבנה ב־1912 בחצר ההיסטורית, מוצגת בחדר הכניסה.
היא מבטאת שלושה מעגלים מרכזיים בחייו של החבר מאיר יערי, מראשי תנועת הקיבוץ הארצי, השומר הצעיר ומפלגת מפ"ם:
פעילות פוליטית; חינוך ומשפחה; כתיבת מאמרים וספרים.

צילום: זאב הררי, 2019

מבט מקומת העמודים, הסְטָיו

צילום: דוד שקלובסקי

מימין: מבנה חדר האוכל השלישי: שתי פלטות על שמונה עמודים שבתוכם זורם מיזוג האוויר, ומרפסת עוטפת משלושה צדדים.
תבנן: שמואל מסטצ'קין, 1966

את חוויית בנייתו של המבנה הציבורי המרכזי, מתאר ראובן ארז:

"ובשצר היה המקום בחדר האוכל השני, עלה הרעיון לבנות את בית הקיבוץ – חדר האוכל החדיש־חדש, וזאת לאחר ויכוחים אין קץ. היו אלה ימים של תקווה גדולה והתרוממות רוח. 'בית הקיבוץ' קראנו לו אז. גדול, רחב מידות, צופה לעמק היה, נאחז בקרקע על שמונת עמודיו כאילו מרחף למרות כובדו, ובתחתיתו חלל יפה עם בריכות מים מרעננים. היה זה בניין שידע ימים יפים, שידר אופטימיות ופרשׂ כנפיים, ושִמעו ויופיו נודעו למרחוק."

צילום: זאב הררי, 2019

בית הקיבוץ, כפי שנקרא בימיו הטובים. מאז שנות ה־2000 רק קומת הקרקע פעילה. המבנה מיועד להסבה לבית־עם רב־תכליתי לצורכי הקהילה.

מגוון רחב של ביטויים חזותיים מוטמעים בתרבות המקומית וממנה אל האזורית והארצית, והופכים לנכסי מורשת. רבים מהם – קישוטי חג, איורים, תפאורות, פרסומים ועיצובים – שואבים את הרעיונות, ההתרשמויות ושאר השראות מסביבת היישוב, מהמעורבות החברתית וממערכת הערכים.

ברזה, מצב המדינה, 1990,
הדבקת נייר וצילום זירוקס

ברזה, מחאה חברתית
2011

ברזה, מלחמת לבנון השנייה, 2006

עיצובים: זאב הררי

קיץ ישראלי,
שנות 2010

סמלים לתנועה הקיבוצית,
שנות 1980

כרזות, כמדיום גרפי מסורתי, מאפשרות באמצעות סגנון אישי, להביע מחאה, או אכפתיות. ליצור היגדים ישירים או מרומזים, המשקפים ערכים אנושיים ותחושות. הן מעוררות מודעות לדילמות חברתיות ותרבותיות בארץ ובעולם.

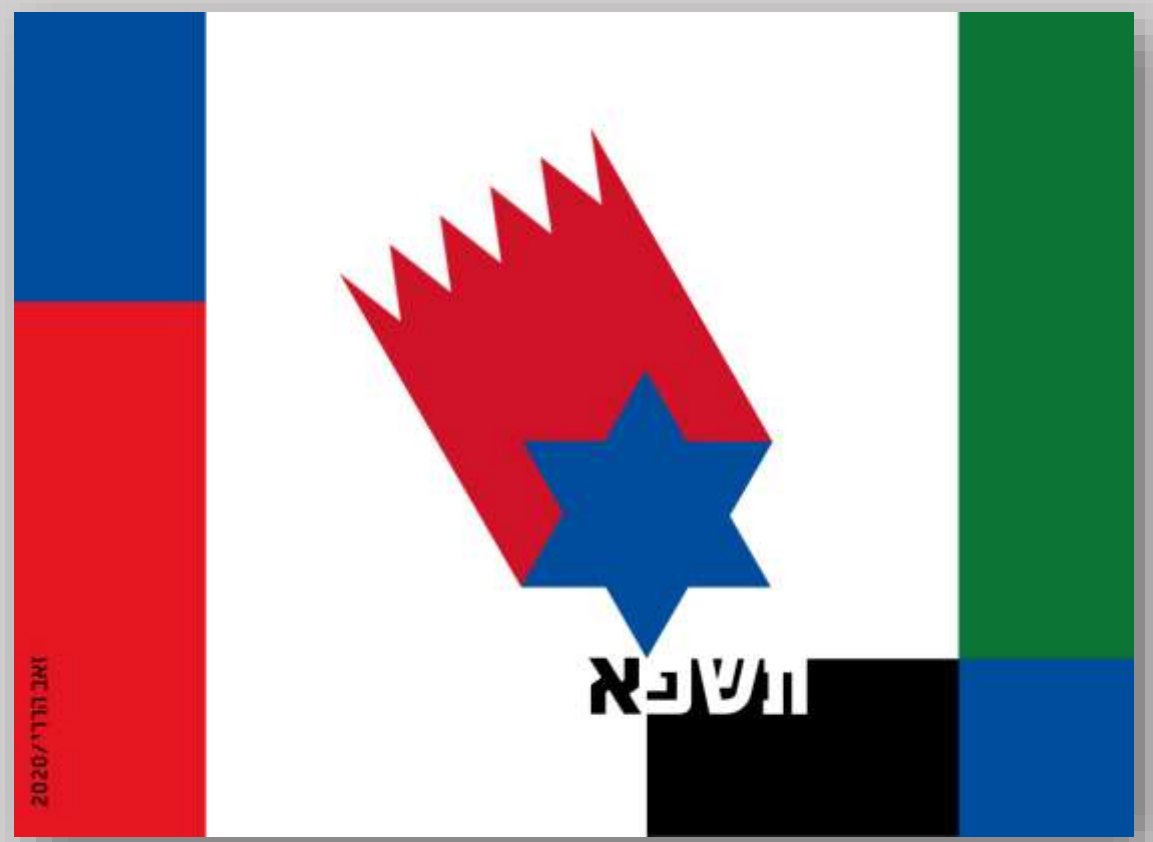

שלום עם האמירויות ובחריין, 2020

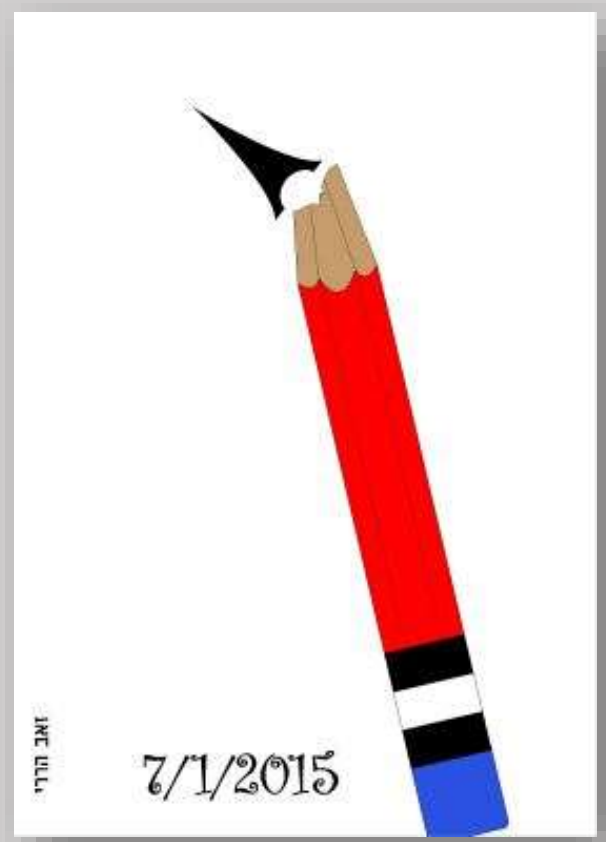

טרור נגד מאייר במגזין צרפתי

עיצובים: זאב הררי

יום הזיכרון לשואה ולגבורה, 2022

אורי זית, יליד מרחביה (1932), הִרבה לצייר את נופי העמק, את הקיבוץ, את משפחתו הקרובה – מופשט, טבע דומם ועוד. תערוכת מחאה שהציג בזמן הדיונים על שינוי אופיו של הקיבוץ (הפרטה) הייתה מהלך אקספרסיבי ויוצא דופן ביצירתו שנבע מ"דם ליבו". בתערוכה זו, לצד הציורים וכחלק מהם, נכתבו טקסטים ישירים כמו "ומה יהיה על החולים?!", "ומי ידאג לזקנים?!" [ראו הציור השחור משמאל].

מושב מרחביה,
מבט מהקיבוץ למושב
השכן, עיפרון על נייר,
13x6.5 ס"מ

נוף קיבוץ,
תחילת שנות 2000,
שמן על מזוניט,
32x43 ס"מ

זעקה, שנות 1990, תחריט צבע תעשייתי
על עץ, 40x35 ס"מ

תצלומיו של בן הקיבוץ עזרא צמרי (1936–2010) שימרו את חיי הקיבוץ משנות 1960–1980: מקומות עבודה, אירועי תרבות וחגים, ציוני דרך בהתפתחות הקיבוץ, מבוגרים וילדים. כל שנה נצררו שקופיות רבות בסיכומי שנה מלבבים. בראשית שנות 1990 למד ציור במכללת עמק יזרעאל, החל לעבד את תצלומיו לציורים בהירים ומאירי עיניים, בטכניקה מעורבת של אפליקציה וקולאז'.

"הרפתן האומן" הציג בתערוכות את הציורים התמימים, כמו היו דפים בספר נוסטלגיה.

ילדים ערב פסח,
2002

שומרת לילה,
2004

שיחת קיבוץ, קולקטיביות רעיונית,
2001

"בית התנועה" הוקם בשנת 1936 במרחביה, מקום מגוריו של מנהיג תנועת "הקיבוץ הארצי – השומר הצעיר", מאיר יערי, ובו גם שכנה לשכתו.

צילום: סטפן רוטנברג

בית התנועה בראשיתו

צילום: זאב הרי

בית התנועה,
2019

עשרות שנים של נאמנות לרוסיה הסובייטית, הותירו אצל חברי הקיבוץ זיכרון נוסטלגי. רבים זוכרים את ימי ראשון שבהם התכנס הוועד הפועל של התנועה לישיבותיו בבניין זה, שפונה בעגה המקומית "הקְרֶמְלין".

הפעילות הפוליטית הלוהטת במבנה שאותו תכנן האדריכל יעקב פינקרפלד, הייתה מקור השראה לביטוי חזותי אירוני לצייר המקומי, עזרא צמרי.

בית התנועה ביום חג – האחד במאי,
עזרא צמרי, 2002,
אקריליק על בד

מירה מינצר יערי

במקום הזה

כַּיצַד קָרָה שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא עָלִיתִי בְּסֵלָם הַבַּרְזֶל
לִרְאוֹת לְעֵ בְּרֵכַת הַמַּיִם בֶּחָצֵר הַמְּרֻבַּעַת.
מַה הִיא עוֹצֶרֶת בָּהּ.
אַרְבָּעָה עַמּוּדֶיהָ – צִירִים שֶׁנֶּעֱטְפוּ מְטַפֵּס שְׁעוֹנִית עַל פְּרָחָיו הַכְּחֹלִים,
וּגְבִיעִים וְצִנּוֹרוֹת עָצְרוּ צוּף מָתוֹק מַכְלִיל זוּטָא שֶׁל יָם לְפִקָּדוֹן.
וּבִשְׁלַבֵּי הַסֵּלָם – קָצֵהוּ לֹא נוֹדַע – נִרְעֲדוּ קוֹלוֹת,
וְהִלְכוּ מַעְגָּלִים בֵּין יָדַי כְּמוֹ שָׁבִים אֶל מְקוֹרָם וְאֵין שׁוֹמֵעַ.
כְּמוֹ עֵינַיִם. כְּמוֹ יַלְדֵי הַשָּׁב הַיּוֹם אֶל תּוֹךְ עֵינַי מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת
וּמַיִם תַּחְתֵּיהֶם.

...

תָּמִיד יָבְשָׁה פִּסַּת הָאָרֶץ בֵּין אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי הַבְּרֵכָה.
וְשִׁקָּתוֹת בֶּטוֹן מַחְזִיקוֹת עָפָר וְאֶבֶן לְבָנָה שֶׁהִסְעָה לְכָאן מִכָּל קְצוֹת הֶחָצֵר -
חֲפִירָה מְחַשָּׁבָה לְשָׁעָרִים שֶׁנִּמְנְעוּ,
נִשְׁבוּ רוּחוֹת בֵּין עַמּוּדֵי הַבְּרֵכָה.
וְיָרֵאתִי לִגְדֹּל וְלָמוּת בֵּין עַמּוּדֵי הַבְּרֵכָה.
וְאִמִּי הֶחֱזִיקָה בִּי בִּדְמִיָּה גְּמוּרָה בֵּין עַמּוּדֵי הַבְּרֵכָה.
כְּמוֹ מֵת הָיָה מוּטָל קַשׁוּב בֵּין עַמּוּדֵי הַבְּרֵכָה.
וְהַשְּׁעוֹנִית עוֹשָׂה לוֹ עֵינַיִם וְשִׁקּוּיֵי תַּפְנוּק בֵּין עַמּוּדֵי הַבְּרֵכָה.
וְהַמִּזְרָח נִבְקָע בְּבַרְזֶל הַמַּצֵּלָה - לַח וּמְחַסְפֵּס - וְשֶׁטַח פָּנָיו מֵרִיחַ לִימוֹנִים.

מירה מינצר (1940–1986), פרסמה ספרי שירה נפלאים בשפה ייחודית. אחד השירים, **במקום הזה**, מתכתב עם בריכת המים המרובעת, הניצבת על ארבעה עמודים מבטון.

"אני משוררת רק כשאני כותבת שירים,"
העידה על עצמה בת למייסדי הקיבוץ,
כאן – במקום הזה.

תצלומים: זאב הררי

המגדל, מבט מלמטה

שקתות הבטון

לבסיקון הספרות העברית

מירה מינצר יערי

סולם הברזל

מגדל המים המרובע שגובהו 16 מטרים, ניצב במרכז החצר על עמודי בטון. מאז 1916 הפך לאייקון האולטימטיבי המזהה את מרחביה. בשנת 1980, לציון מלאות לקיבוץ חמישים שנה, שימש המגדל באיור מסוגנן ובשילוב מוטיבים מקומיים נוספים, ואומץ בהמשך כדימוי חזותי מרכזי של היישוב בימי שגרה וביובלות.

עד שימותג "הקיבוץ המתחדש", המופרט, שואבת הזהות החזותית של היישוב השראה ממרחבי נופו של בית היוצר המקומי, "הישן", שבמרכזו מגדל המים.

עיצוב הבריכה לספר היובל והסמלים: זאב הררי

תצלום: ארכיון מרחביה

מגדל המים,
שנות 1930

בריכת ספר
היובל

קיבוץ מרחביה
2019 90 1929

ועד מקומי קיבוץ מרחביה

החצר הרבועה, תוכננה על ידי האדריכל אלכסנדר בֶּרוַולד בצורת האות ח' ופאותיה 100x100 מטר.
מבנה החצר והאדריכלות שלה היו מקור השראה לאומנים, לסטודנטים ולמעצבים.

האחים שמיר,
בול שהנפיק השירות הבולאי, הדפסת שקע, הופעה 25/11/1959,

למעלה משמאל:
תצלום המבנה המשקי בפאה הצפונית, 1923, ששימש מקור השראה לציור הבול במלאות 50 שנה להתיישבות במרחביה [1910-1960]

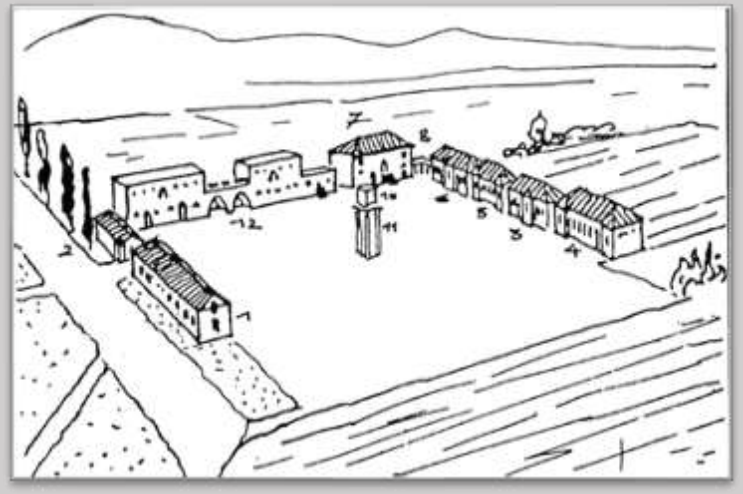

התרשים הרעיוני של האדריכל, במתווה של חאן, בנייה היקפית עם חצר פנימית, שבמרכזה מגדל מים

"הבית הגדול", **הדמיה מאוחרת**, נבנה 1912, במבנה משקי מבלוקים טרומיים וציפוי טיח, שופץ ב־1923 בהתאמת הגג לתנאי המחייה לבעלי חי, וב־1947 במבנה ציבורי רב תכליתי

סטודנטים לאדריכלות, מכללת ויצ"ו לעיצוב, חיפה. מנחים: ד"ר ליאורה ברעם שחל, אדר' גדעון בורקס

החצר ההיסטורית, כמתחם ייחודי, הייתה לאורך הדורות לבית יוצר להשראה ולהשתקפות, בפיתוח רעיונות ובעיבודם, ובדרכים השונות להביט בה.

החצר, תצלום אוויר מרחפן, 2020

צילום: זאב שטיין

אדריכל פרדי כהנא

תרשים רעיוני, גן ארץ ישראלי ודגמי התיישבות, 1992, פיתוח אתר החצר

ד"ר איטה היינץ־גרינברג, שחקרה את מורשת הטכניון, מצאה כי אלכסנדר ברוֶולד, בתכנון הייחודי של חצר מרחביה, הגשים את המורשת האדריכלית המופיעה בחזונו של בנימין זאב הרצל, בספרו "אלטנוילנד – ארץ עתיקה חדשה": "...המושבה, שעושרה הכפרי ניכר היטב בבנייני המשק הנהדרים, בבהמה המדושנת וברמתו הגבוהה של עיבוד השדות, נקראה בשם "כפר חדש" [נוידורף].

עיצוב: זאב הררי

ברזה לאירוע מרכזי, 80 שנה לראשית ההתיישבות העברית בעמק יזרעאל, 1991

מקורות:

- קטלוג התערוכה **מרחב – מושג־קשר־הוויה**, קיבוץ מרחביה, 10-2009
- **לילה טוב**, מוזיאון ישראל, ירושלים, אגף הנוער והחינוך לאמנות ע"ש רות, 3.2012
- **מוזה מרחבית** – אומנים ויצירות מבית מרחביה
- מתוך: **צל בתוך המים**, מאת שחר קדמון, הוצאת אדמה, 2015
- **במקום הזה**, מירה מינצר יערי, מתוך: **בשיר ושיראים**, הוצאת ספריית פועלים, 1978
- **במשק**, עלון קיבוץ מרחביה, ארכיון קיבוץ מרחביה
- ארכיון קיבוץ מרחביה
- **עידית לבבי & יניב שפירא –שיחה בסטודיו – דצמבר 2010** – סרט קצר
- עידית לבבי גבאי
- יצחק ניר
- דרורה דומיני
- מיכל בת אדם
- רזיה מרחב
- משפחת זית

אנו מכבדים את זכויותיהם של בעלי זכויות יוצרים ומשקיעים מאמצים באיתור בעלי זכויות יוצרים לצורך שימוש בחומרים המופיעים באתר. השימוש נעשה על פי סעיף 27א לחוק זכויות יוצרים תשס"ח-2007, ואם לדעתכם נפגעה זכותכם כבעלים של זכויות יוצרים בחומר המופיע באתר זה, הנכם רשאים לפנות באמצעות דואר אלקטרוני לכתובת: info@hamoreshet.org.il בבקשה לחדול מעשיית השימוש ביצירה, וציינו שם מלא ומספר טלפון, וצרפו צילום מסך וקישור לדף הרלוונטי באתר.

הפקה: מתנדבי קבוצת אבני מורשת – תקשורת לנכסי מורשת מוחשית [8/2022]
עריכה ועיצוב: זאב הררי

אבני מורשת